

–організація роботи шкіл юних журналістів при школах, палацах дитячої та юнацької творчості, кафедрах університету, редакціях ЗМІ;

– спільна робота із класними керівниками з організації позакласних заходів відповідного спрямування;

– залучення можливостей уроків мови та літератури з метою прищеплення інтересу до журналістської діяльності. З цією метою необхідно використовувати уроки розвитку зв'язного мовлення, які передбачають навчання школярів створити замітку для стінгазети, лист, нарис, виступ (усний і письмовий), твори на різні теми.

Цілеспрямована робота зі школярами дасть змогу їм усвідомлено підійти до майбутнього професійного вибору.

Висновки. Вважаємо, що формуванню майбутнього журналіста сприяють такі педагогічні умови:

- 1) цілісність, безперервність і системність процесу професійної підготовки;
- 2) побудова змісту і структури навчально-виховного процесу відповідно до завдань підготовки майбутніх фахівців;
- 3) створення сприятливого емоційно-психологічного мікроклімату на заняттях;
- 4) залучення студентів до діяльності, яка моделює їх майбутню професійну діяльність;
- 5) орієнтація педагогічного процесу на суб'єктивну позицію студента як носія загальнолюдських і культурних цінностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В. Основні тенденції розвитку вищої освіти в Україні на рубежі століть (Спроба прогностичного аналізу)/ В. Андрущенко // Вища освіта України .– 2000. – №1. – С. 12 – 16.
2. Закон України „Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів” // Інформаційне законодавство України (Станом на 1 вересня 2008 року) / За ред. Тараса Шевченка, Тетяни Олексіюк; упорядник – Т.Г.Бондаренко. – К., 2008. – С. 138- 148.
3. Закон України „Про інформаційні агентства” // Інформаційне законодавство України (Станом на 1 вересня 2008 року) / За ред. Тараса Шевченка, Тетяни Олексіюк; упорядник – Т.Г.Бондаренко. – К., 2008. – С.158 - 165.
4. Мета реформ у вищій школі – якість і доступність освіти: Доповідь Міністра Івана Вакарчука на розширеній підсумковій колегії Міністерства освіти і науки України 2 квітня 2009 року // Освіта України. – 2009. – 3 квітня. – С. 1 – 20.
5. Різун В. Проблеми і перспективи розвитку журналістської освіти в Україні початку ХХІ століття/ В. Різун // Наукові записки Інституту журналістики. – 2004. – Т. 16. – С. 6-13.
6. Фукуяма Ф. Що таке соціальний капітал?/ Ф. Фукуяма //День. – 2006. – 17 жовтня.

УДК 37. 013. 42 : 37. 018. 262 – 058. 833

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ ДО БАТЬКІВСТВА В МОЛОДИХ ПОДРУЖЖІВ

Лещенко О.Г., асистент

Запорізький національний університет

У статті автор розглядає питання соціально-педагогічної роботи з формування відповідального ставлення до батьківства у молодих подружжів. Акценти в статті було зроблено на визначенні соціально-педагогічних умов, створення яких впливає на формування відповідального ставлення до батьківства; на урахуванні чинників, які здійснюють прямий та непрямий вплив на роботу соціального педагога з формування даного ставлення у молодих подружжів.

Ключові слова: відповідальне ставлення до батьківства, соціально-педагогічні умови формування відповідального ставлення до батьківства, молоде подружжя

Лещенко Е.Г. СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ РАБОТА ПО ФОРМИРОВАНИЮ ОТВЕТСТВЕННОГО ОТНОШЕНИЯ К РОДИТЕЛЬСТВУ У МОЛОДЫХ СУПРУГОВ / Запорожский национальный университет, Украина.

В статье автор рассматривает вопрос социально-педагогической работы по формированию ответственного отношения к родительству у молодых супругов. В статье акценты были сделаны на определении социально-педагогических условий, создание которых влияет на формирование ответственного отношения к родительству; на учете факторов, которые осуществляют прямое и косвенное воздействие на работу социального педагога по формированию данного отношения у молодых супругов.

Ключевые слова: ответственное отношение к родительству, социально-педагогические условия формирования ответственного отношения к родительству, молодые супруги.

Leshchenko O.G. SOCIAL-PEDAGOGICAL WORK AS FOR FORMING OF RESPONSIBLE ATTITUDE TOWARD PARENTHOOD OF THE YOUNG MARRIED COUPLES / Zaporizhzhya national university, Ukraine.

In the article the author considers the question of social-pedagogical work as for forming of responsible attitude toward parenthood of the young married couples. Emphases in the article were made on determination of social-pedagogical terms the creation of which influences on forming of responsible attitude toward parenthood; on the account of factors which carry out direct and indirect influence on work of social pedagogue as for forming of this attitude of the young married couples.

Key words: responsible attitude toward parenthood, social-pedagogical conditions of forming of responsible attitude toward parenthood, young married couples.

Деформація соціальних і моральних цінностей, що відбувається в останні роки, значно вплинула на свідомість молоді щодо шлюбу і створення сім'ї зокрема. Сучасна молодь, з одного боку, досить рано починає статеве життя, яке буває частіше неупорядкованим, а з іншого, – психологічно не готова до створення сім'ї та відповідального батьківства. З огляду на це важливою проблемою сьогодення є формування відповідального ставлення до батьківства, від рівня і якості якого залежить здатність молоді повною мірою виконувати батьківські обов'язки, сприяти здоровому розвитку дитини в сім'ї, розвивати власну батьківську компетентність.

Визначення особливостей соціально-педагогічної роботи з формування відповідального ставлення до батьківства в молодого подружжя передбачає аналіз наукових здобутків учених. Молода сім'я, особливості її функціонування і розвитку досліджувались соціологами (Н. Головатий, І. Демент'єва, І. Кон, Н. Юркевич), психологами (Т. Андрєєва, О. Бодальов, О. Бондарчук, І. Гребенніков, І. Дубровіна, С. Ковальов), соціальними педагогами (Т. Голованова, Л. Гридковець, А. Капська, В. Кравець, В. Кузь, В. Інжеватов, В. Постовий, О.Л. Хромова). В українській науці та практиці змістовними є дослідження формування усвідомленого батьківства (Л. Буніна, Т. Веретенко, Т. Говорун, І. Зверева, Г. Лактіонова, В. Кравець, В. Кікінежді, О. Кізь, Н. Шевченко). Зміст, форми, методи, умови та проблеми підготовки молоді та молодої сім'ї до сімейного життя розкриваються у дослідженнях А. Алексеєнко, Т. Говорун, І. Трубавіної та ін.

В Україні серед актуальних проблем становлення сім'ї особливо відчутними і гострими є питання, пов'язані з підготовкою молоді до батьківства. Науковці намагаються дослідити цей процес у теоретичному плані, виявити чинники та розкрити соціально-педагогічні умови, що впливають на процес підготовки майбутніх батьків до батьківства. Поряд із позитивними напрацюваннями і здобутками вчених проблема формування відповідального ставлення до батьківства ще залишається невивченою.

Мета нашої статті – визначити особливості соціально-педагогічної роботи з формування відповідального ставлення до батьківства у молодих подружжів та чинники, що впливають на неї.

Соціально-педагогічна робота – це особливий вид професійної діяльності, спрямований на вирішення соціальних проблем людини на різних етапах вікового розвитку, створення сприятливих соціокультурних умов для соціалізації особистості [1, 33].

Виконання сім'єю виховної ролі в сучасних умовах функціонування суспільства потребує пошуку шляхів підвищення у молоді відповідальності щодо ставлення до батьківства, тому що досить часто вагітність для молодих подружжів стає незапланованою подією, з одного боку, а з іншого – період очікування дитини спрямований на матеріальне забезпечення, при цьому подружжя не приділяє уваги змістовному наповненню батьківства (набуттю необхідних знань та вмінь, важливих для виконання батьківської ролі).

У межах дослідження *відповідального ставлення до батьківства* нами було розкрито дане поняття як позиція особистості, обумовлена її психолого-педагогічними і морально-правовими знаннями, переконаннями, сімейними цінностями, позитивним емоційним переживанням, прагненням стати батьками і стійкою відповідальною поведінкою особистості стосовно практичної реалізації знань та вмінь у батьківстві

Молода сім'я є одним з основних об'єктів соціально-педагогічної роботи. Соціально-педагогічна робота з молодою сім'єю характеризується як система взаємодії соціальних органів держави і суспільства та

сім'ї, спрямована на поліпшення матеріально-побутових умов життєдіяльності сім'ї, розширення її можливостей у здійсненні прав і свобод, визначених міжнародними та державними документами, забезпечення повноцінного фізичного, морального і духовного розвитку всіх її членів, залучення до трудового, суспільно-творчого процесу [6, 197].

Одним із напрямів соціально-педагогічної роботи із молодію сім'єю є соціальна профілактична робота, яка „полягає у реалізації системи соціально-психологічних, медико-соціальних і правових заходів, спрямованих на усунення умов та причин виникнення проблем, а також системи заходів з профілактики сімейного неблагополуччя, конфліктів, розлучень, стресових станів; у формуванні відповідального батьківства, збереженні репродуктивного здоров'я молоді; в організації роботи щодо запобігання помилок, розрахунків у системі сімейного виховання” [6, 198]. Виходячи з цього, формування відповідального ставлення до батьківства у молодого подружжя можна також віднести до соціально-профілактичної роботи, тому що його зміст спрямований на формування відповідального ставлення до батьківства і включає, наприклад, опанування вміннями конструктивно вирішувати конфліктні ситуації, керувати своїм емоційним станом тощо. У зв'язку з цим формування відповідального ставлення до батьківства можна розглядати як соціально-профілактичну роботу, спрямовану на попередження таких негативних соціальних явищ, як девіантне материнство, раннє соціальне сирітство.

Поняття „*молоде подружжя*” характеризується нами як молода сімейна пара, у який вік чоловіка та дружини не перевищує 35 років, що перебувають у шлюбі від 0 до 5 років, та не мають дітей.

Формування відповідального ставлення до батьківства є складовою соціально-педагогічної роботи і спрямоване на забезпечення сімейного благополуччя молодого подружжя.

Аналіз поняття „формування особистості” в психолого-педагогічній літературі дозволив обрати визначення, що є найбільш прийнятними для нашого дослідження: сукупність прийомів і способів дії на індивіда, що має на меті створити в нього систему певних соціальних цінностей, світогляд, концепцію життя, соціально-психологічні якості і певний склад особистості; процес становлення людини як соціальної істоти під впливом усіх без винятку факторів: екологічних, соціальних, економічних, ідеологічних, психологічних [5, 122].

Визначальним елементом у процесі формування особистості стає дія різноманітних чинників. „Чинник” в соціально-педагогічній та психологічній літературі – це обставини, які впливають на протікання тих чи інших процесів; рушійна сила будь-якого явища або процесу, що визначає його сутність, головний напрям [5, 321].

Чинник лише визначає характеристику певного явища, у той час, як умова сприяє виникненню даного явища. Створення умов для здійснення процесу формування передбачає роботу з організації цих умов, тобто якимось суб'єктом.

При визначенні чинників, що впливають на формування відповідального ставлення до батьківства в молодого подружжя, ми виділяємо зовнішні чинники, які є об'єктивними, та суб'єктивні або внутрішні чинники. Вплив зовнішніх чинників макрорівня на формування відповідального ставлення до батьківства важливо розглядати у двох ракурсах: „...з точки зору соціального регулювання – цілеспрямований вплив з боку державних органів (формалізована сторона) і опосередкованої дії – вплив через ЗМІ, твори мистецтва і культури (неформалізована сторона)” [4, 28].

Вплив макрочинників на ставлення молоді до батьківства зумовлений політичною, економічною та соціальною ситуацією в країні, соціальною політикою держави щодо підготовки молоді до виконання ролі батьків. Формалізований вплив макрочинників на формування відповідального ставлення до батьківства здійснюється через регулювання соціальною політикою держави. Основними законодавчими документами, які регулюють сферу матеріального забезпечення сімей, дітей та молоді в Україні є Закон України „Про державну допомогу сім'ям з дітьми”, який гарантує отримання матеріальної допомоги у зв'язку з вагітністю, пологами, при народженні дитини та по досягненню нею трьох років. Закон України „Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям” покликаний забезпечити рівень існування сім'ї не нижче прожиткового мінімуму. На початку 2005 року Верховною Радою України було внесено зміни до Закону України „Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням” (за якими з квітня 2005 року, відбулося значне підвищення рівня матеріальної допомоги при народженні дитини).

Підґрунтям для формування відповідального ставлення до батьківства у молодого подружжя виступають нормативно-правові документи. Зокрема, Постанова „Про деякі заходи щодо підтримки здоров'я сім'ї, безпечного материнства і відповідального батьківства” покликана вирішувати проблеми збереження репродуктивного здоров'я батьків і молоді, безпечного материнства та виховання в суспільстві відповідального батьківства і широкого висвітлення і роз'яснення мети проведення цього заходу в засобах масової інформації. Сімейний кодекс спрямований на „... зміцнення інституту сім'ї, утвердження почуття обов'язку батьків, дітей та інших членів сімей, забезпечення кожної дитини сімейним

вихованням”. Так, у „Типовому положенні про консультативний пункт центру соціальних служб для сім’ї, дітей та молоді у пологових стаціонарах, жіночих консультаціях та будинках дитини” метою діяльності консультпункту визначено сприяння зміцненню інституту сім’ї шляхом формування засад відповідального, усвідомленого батьківства, а завданнями є запобігання відмовам матерів від новонароджених дітей; забезпечення психологічної та соціальної підтримки вагітних жінок та жінок, які народили дитину, зокрема неповнолітніх матерів; поширення засад відповідального, усвідомленого батьківства тощо.

Макрочинники – засоби масової інформації (ЗМІ), твори культури та мистецтва – можуть як стимулювати розвиток відповідального ставлення до батьківства у молоді через просвітницькі програми, кінопродукцію, сприяючи отриманню інформації щодо батьківства, виникненню бажання стати батьками, виконувати батьківські обов’язки, так і обмежувати розвиток відповідального ставлення до батьківства у молоді через трансляцію телевізійної продукції, що пропагує цінності та спосіб життя, вільний від зобов’язань і сім’ї.

Мезочинниками виступають центри соціальних служб для сім’ї, дітей та молоді, жіночі консультації при пологових будинках (для майбутніх батьків), недержавні організації, освітні заклади, які реалізують діяльність, спрямовану на підготовку молоді до батьківства, формування відповідального ставлення до нього.

Суб’єктами, соціально-педагогічної діяльності з формування відповідального ставлення до батьківства, можуть виступати як соціальні інституції, так і окремі фахівці (соціальний педагог, соціальний працівник) – мікрорівень. Також до мікрочинників належать батьківська сім’я та найближче оточення дитини, які впливають на ставлення до батьківства дитини (майбутнього батька чи матері) в сім’ї. Виховання в батьківській сім’ї є взірцем, моделлю, яку в майбутньому діти будуть наслідувати. На думку Р. Овчарової, „подружжя сімейна система практично повністю наслідує батьківську сімейну систему” [4, 32].

Серед внутрішніх чинників, які слід також враховувати під час формування відповідального ставлення до батьківства виділяють потребу в дітях, репродуктивну установку, репродуктивні мотиви, індивідуально-особистісні властивості, цінності особистості та дітей, емоційну чуйність матері, ідентифікацію чоловіка з роллю батька, рівень розвитку батьківських навичок та відповідальності [4].

Формування відповідального ставлення до батьківства у молодого подружжя ми визначили як цілеспрямовану системну діяльність, яка передбачає створення спеціальних умов, що сприяють удосконаленню особистісної позиції щодо батьківства у молодого подружжя.

Формування відповідального ставлення до батьківства визначено як діяльність. Умови діяльності, за В. Козаковим, характеризуються як середовище та засоби, в яких, і за допомогою яких, виконуються ті чи інші дії та реалізується діяльність [3, с. 24].

Відповідно до цього створення умов формування відповідального ставлення до батьківства передбачає організацію середовища та використання засобів, які забезпечують більш ефективну реалізацію діяльності та досягнення її цілі – формування відповідального ставлення до батьківства у молодих подружжів.

Під *соціально-педагогічними умовами формування відповідального ставлення до батьківства* ми розуміємо сукупність певних обставин, що створюються в процесі соціально-педагогічної роботи та забезпечують сформованість особистісної позиції щодо батьківства через реалізацію засвоєних знань та вмінь.

У нашому дослідженні ми визначили чотири соціально-педагогічні умови, необхідні для формування відповідального ставлення до батьківства у молодих подружжів.

Перша умова передбачає взаємодію між фахівцями державних і громадських організацій, соціальних та медичних закладів у процесі формування відповідального ставлення до батьківства у молодих подружжів.

Центральним у цій умові є поняття „взаємодія”. Взаємодія характеризується як процес безпосереднього або опосередкованого впливу об’єктів (суб’єктів) один на одного, що породжує їхню взаємну обумовленість та зв’язок [5, 37].

У соціальній педагогіці поняття „взаємодія” розглядається як встановлення зв’язків між діяльністю фахівців різного профілю, які беруть участь у роботі з клієнтом; формами такої взаємодії виступають взаємна інформація, узгодження, спільна діяльність, взаємодопомога, запит одного фахівця до іншого тощо [5, 37]. У даному понятті наголошується на встановленні зв’язків при взаємодії фахівців, тому воно найбільше відповідає сутності виділеної нами умови. Зв’язок визначається як „взаємообумовленість існування явищ та процесів, що розділені в просторі і в часі. У класифікації зв’язків, запропонованій Л. Мардахасвим, є основа – за змістом, який виступає предметом зв’язку. Згідно з даною характеристикою

виділяють зв'язок, що забезпечує перенесення речовин, енергії або інформації” [5, 254]. У нашому дослідженні цей зв'язок пов'язаний із передачею інформації, яка сприяє формуванню відповідального ставлення до батьківства у молодих подружжів. При цьому в „системі взаємодії необхідно бачити рівні, на кожному з яких побудована своя система відносин та тип взаємозв'язку” [8, 38]. Взаємозв'язок може бути „...прямий та непрямий; формальний чи неформальний; функціональний або змістовий; навмисний чи ненавмисний та ін.” [8, 38]. Важливість взаємодії між різними інституціями обумовлена тим, що функціонування кожного з них спрямоване на підтримку однієї зі сфер життя сім'ї, а об'єднання їхніх зусиль сприяє зміцненню інституту сім'ї, налагодженню між її членами атмосфери довіри, взаєморозуміння, розв'язання конфліктів, задоволення різноманітних потреб як окремої особистості, так і цілих родин. Комплексний вплив фахівців різних інституцій на сім'ю посилює відчуття суспільної приналежності її членів, допомагає їм знайти можливості для самореалізації та посилює їхню відповідальність за власне життя в суспільстві.

Українська дослідниця О. Безпалько виділяє переваги співпраці державних соціальних служб та недержавних організацій (далі НДО): 1) *для НДО*: використання приміщення державних служб для проведення своєї роботи; засвоєння досвіду соціально-педагогічної діяльності фахівців соціальних служб; надання послуг більшій кількості клієнтів, що є цільовою групою для НДО; 2) *для державних соціальних служб* – підвищення рівня професіоналізму фахівців шляхом участі в заходах (семінари, тренінги, круглі столи та ін.), що спрямовані на оволодіння новими соціально-педагогічними технологіями роботи з цільовими категоріями населення, які проводять НДО; упровадження нових видів соціальних послуг для різних груп клієнтів; розробка нових форм та методів, що дозволяють більш ефективно вирішувати певні соціальні проблеми [1, 243]. Взаємодія зазначених служб та організацій здійснюється через залучення фахівців до реалізації проекту, який передбачає надання послуг, спрямованих на формування відповідального ставлення до батьківства, молодим подружжям.

Аналіз законодавчої бази щодо соціальної підтримки молодих сімей показав, що створена в Україні система соціально-педагогічної роботи з даною категорією передбачає діяльність та співпрацю таких установ та організацій: центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; жіночі консультації / пологові будинки; заклади освіти; громадські організації.

Залучення різних фахівців громадських організацій, жіночих консультацій та пологових будинків до роботи з формування відповідального ставлення до батьківства сприяє тому, що: психолог допомагає молодим подружжям навчитись конструктивно вирішувати конфліктні ситуації, визначати свої потреби, усвідомлювати очікування та установки; медичний працівник (лікар акушер-гінеколог чи медична сестра) інформує щодо збереження репродуктивного здоров'я, гігієни харчування майбутньої матері, особливостей внутрішньоутробного розвитку дитини та ін.; соціальний працівник здійснює інформаційну підтримку із соціальних та правових питань щодо батьківства. Соціальний педагог організовує взаємодію з цими фахівцями та реалізує програму формування відповідального ставлення до батьківства.

Друга умова – урахування специфіки організації навчання молодих подружжів як дорослої категорії. Виокремлення даної умови обумовлено віковими особливостями молодого подружжя, пов'язаними з їх фізіологічними та соціальними змінами (створення власної сім'ї, переїзд від батьків, народження дітей тощо), які впливають на формування відповідального ставлення до батьківства.

Згідно з тим, що відповідальне ставлення до батьківства було визначено нами як позиція особистості, ми проаналізували специфіку організації навчання молодих подружжів як дорослої категорії. В андрагогічній концепції навчання американський учений М. Ноулз виділив основні ідеї освіти дорослих, які передбачають: наявність нової мети освіти; зміщення акценту з викладання на навчання; розвиток безперервної освіти людини упродовж життя; нові технології навчання [2].

Перераховані ідеї вказують на суб'єктність тих, хто навчається, як на характеристику процесу навчання дорослої категорії. Важливість цієї характеристики обумовлює вибір принципів навчання дорослих: пріоритет самостійного навчання; принцип спільної діяльності; принцип опори на досвід того, хто навчається; індивідуалізація навчання; системність навчання; контекстність навчання; принцип актуалізації результатів навчання; принцип елективності навчання; принцип розвитку освітніх потреб (є визначальним при формуванні потреби у самовдосконаленні власних знань та умінь щодо батьківства); принцип усвідомленості навчання [2, 30].

Досліджуючи умови практичної реалізації навчання дорослих, М. Ноулз акцентує увагу на формуванні позитивного психологічного клімату в аудиторії, створенні організаційної структури для спільного планування процесу навчання, визначення потреб дорослих у навчанні, формулювання напрямків і цілей навчання, застосування адекватних технологій здійснення процесу навчання.

Третю соціально-педагогічну умову ми сформулювали як відповідність змісту програми формування сутнісним та структурним характеристикам відповідального ставлення до батьківства.

Розкриття цієї умови формування відповідального ставлення до батьківства в молодого подружжя включало розроблення програми формування відповідно до змісту відповідального ставлення до батьківства. Мета програми – формування відповідального ставлення до батьківства в молодих подружжів, що виявляється у прийнятті цінності батьківства через мотивацію до удосконалення знань та умінь, засвоєнні системи знань, формуванні позицій щодо відповідального ставлення до батьківства та опанування відповідними вміннями на основі глибоких знань. Основні напрями програми – виховання репродуктивних установок, морально-правове виховання, психолого-педагогічна підготовка, що відповідають змісту формування відповідального ставлення до батьківства.

Формування здійснюється через п'ять складових: 1) програму навчання „Відповідальне ставлення до батьківства як важлива умова виконання батьківських функцій”; 2) лекції-бесіди з фахівцями жіночої консультації / пологового будинку, громадських організацій; 3) арт-терапію; 4) відеолекторій; 5) тренінг „Відповідальне батьківство”.

Програма навчання „Відповідальне ставлення до батьківства як важлива умова виконання батьківських функцій” включає: інформацію про батьківство, його складові, права дітей, права та обов'язки батьків, про наслідки безвідповідальної поведінки батьків, зміст батьківської ролі (ролі батька і матері у вихованні дитини), про вікові та психолого-педагогічні особливості дитини, методи та стилі виховання, шляхи спілкування, інформацію стосовно традицій сімейного виховання у народній педагогіці.

Реалізація програми включає проведення дискусій із запрошенням психологів, соціальних педагогів громадських організацій за тематикою батьківства, наприклад, за такими темами: „Ролі батька і матері у вихованні дитини: відмінності, переваги, рівноправність”, „Очікування дитини: страхи чи сподівання батьків”, „Народження дитини – власний внесок в існування світу”.

Цікавими формами, що використовуються в програмі, є сімейна скринька та аукціон ідей родинної педагогіки. Сімейна скринька передбачає добірку матеріалів з досвіду сімейного виховання, наприклад, опис традицій, сімейних свят, щоденник матері, опис складних ситуацій з варіантами їхнього вирішення. Аукціон ідей родинної педагогіки – це „своєрідний обмін досвідом, який здійснюється на зборах групи молодих подружніх пар через презентацію родинної педагогіки (закони, правила, традиції, методи виховання). Підготовка доповіді супроводжується спільним малюванням подружжями життя сім'ї на безлюдному острові, передбачає визначення мети, правил, традицій сім'ї, найближчих завдань, характеристику сім'ї загалом та окремих її членів. Найкращі ідеї визначаються за критеріями простоти, оригінальності, відповідності партнерській сім'ї” [7, 47-59].

Лекції-бесіди проводяться фахівцями жіночих консультацій / пологових будинків та присвячені таким темам: „Збереження репродуктивного здоров'я”, „Профілактика абортів”, „Вплив паління та алкоголю на внутрішньоутробний розвиток дитини”.

Тренінг „Відповідальне батьківство” розроблений у відповідності до сутнісних та структурних характеристик відповідального ставлення до батьківства. *Мета тренінгу:* ознайомити учасників із сучасними поглядами на батьківство та сприяти формуванню відповідального ставлення до батьківства у молодих подружжів.

Завдання: 1. Розглянути базові поняття „батьківство”, „відповідальність”, „відповідальне ставлення до батьківства”. Розкрити сутність та зміст складових відповідального ставлення до батьківства. 2. Розкрити ідеальний образ батька / матері: якості, риси, знання, вміння. Як стати гарними батьками. 3. Розкрити відповідальність у батьківстві: права дитини – обов'язки батьків. 4. Розвинути вміння конструктивно вирішувати конфлікти, взаємодіяти з позиції демократичного стилю, прогнозувати наслідки власних дій.

Використання рольової гри при формуванні відповідального ставлення до батьківства обумовлене дотриманням принципу взаємодії теорії та практики, який є важливим при навчанні дорослої категорії. Рольова гра сприяє розширенню досвіду учасників через створення несподіваної ситуації, в якій пропонується прийняти позицію (роль) когось із учасників і потім напрацювати спосіб, який дозволить привести цю ситуацію до логічного завершення. Рольові ігри різної тематики: „Я – батько / мати”, „Ефективне батьківське спілкування”, „Права дитини”, „Конструктивне вирішення конфліктів” та ін.

Мозковий штурм (брейнстормінг) як інтерактивний метод сприяє активізації, заохоченню до креативного мислення молодих подружжів, створенню відчуття рівноправності учасників навчання.

Використання міні-лекції в роботі з молодими подружжями забезпечувало емоційно забарвлене, незвичайне подання інформації: з цитатами, маловідомими фактами, прикладами із життя, ілюстраціями, надписами, надихаючими висновками [7, с. 170]. Цей метод сприяв розвитку мотивації молодих подружжів бути відповідальними стосовно батьківства. Міні-лекція полегшує сприйняття інформації та забезпечує її запам'ятовування, що є особливо важливим для вагітних жінок. Реалізація цього методу базується на принципі наочності та активізації групи.

Відеолекторій використовується як самостійна форма навчання молодих подружжів. Підбір документальних та художніх фільмів, у яких розкриваються питання розвитку дітей, дитячо-батьківських взаємин, стилів виховання, правил взаємодії з дитиною тощо. Після перегляду учасники визначають проблемні моменти, знаходять шляхи їх вирішення та обговорюють дії, які можуть попередити виникнення цих проблем („Моя жакхлива няня”, „Великий тато”, „Матильда” та ін.).

Застосування методу арт-терапії у процесі формування відповідального ставлення до батьківства в молодих подружжів зумовлене необхідністю допомогти емоційно пристосуватися до майбутнього материнства та батьківства, оскільки цей метод сприяє підвищенню адаптаційних здібностей у повсякденному житті.

Різноманітність емоцій та почуттів, пов'язаних із батьківством, сприяють виникненню запитань серед молодих подружжів стосовно керування емоційним станом. Використання впливу музичних творів на формування відповідального ставлення до батьківства обумовлений тим, що музика має здатність відображати почуття і стан особистості, заспокоювати, спонукати до активності, лікувати.

Четверта умова пов'язана із використанням інтерактивних форм та методів у процесі формування відповідального ставлення до батьківства в молодого подружжя. Реалізація основних напрямів формування відповідального ставлення до батьківства передбачала використання активних форм та методів навчання (відеолекторій, інформування, мозковий штурм, дискусія, тренінг, міні-лекція, групова бесіда, рольова гра, аукціон ідей родинної педагогіки, сімейна скринька, арт-терапія). Про реалізацію цих форм та методів зазначено вище.

Соціально-педагогічна робота з упровадження розроблених умов реалізується в три етапи:

- підготовчий, спрямований на створення соціально-педагогічних умов, які впливають на процес формування відповідального ставлення до батьківства в молодого подружжя;
- основний – формування знань та вмінь відповідального ставлення до батьківства в молодих подружжів;
- завершальний, під час якого здійснюється оцінка результатів практичного впровадження розроблених умов.

Отже, соціально-педагогічна робота з формування відповідального ставлення до батьківства у молодих подружжів передбачає діяльність із створення та реалізації соціально-педагогічних умов, що сприяють: встановленню взаємодії між фахівцями державних і громадських організацій, соціальних та медичних закладів, яка забезпечує комплексний інформаційно-практичний вплив на формування відповідального ставлення до батьківства у молодих подружжів; урахуванню специфіки організації навчання молодих подружжів; розробці програми формування відповідального ставлення до батьківства, метою якої є прийняття цінності батьківства через мотивацію до удосконалення знань та вмінь, засвоєння системи знань, формування позицій щодо відповідального ставлення до батьківства та опанування відповідними вміннями на основі глибоких знань; реалізації програми формування відповідального ставлення до батьківства шляхом використання інтерактивних форм та методів (тренінг, рольові ігри, арт-терапія, дискусії, метод проблемних ситуацій, відеолекторій тощо).

Аналіз чинників, які впливають на роботу з формування відповідального ставлення до батьківства у молодих подружжів дозволив виділити зовнішні та внутрішні чинники. До зовнішніх чинників належать: на макрорівні – соціальна політика держави, ЗМІ та культурні традиції суспільства; на мезорівні – соціальні інститути, що реалізують соціальну політику, серед яких соціальні служби для сім'ї, дітей та молоді, заклади охорони здоров'я, громадські організації, вищі навчальні заклади; на мікрорівні – фахівці, що реалізують діяльність з формування відповідального ставлення до батьківства у молодого подружжя: соціальний педагог, психолог, лікар, соціальний працівник, викладач; а також виховний вплив батьківської сім'ї. Вплив внутрішніх чинників обумовлений наступними елементами: потреба в дітях, репродуктивна установка, репродуктивні мотиви, індивідуально-особистісні властивості, цінності особистості та дітей, емоційна чуйність матері, ідентифікація чоловіка з роллю батька, рівень розвитку батьківських навичок та відповідальності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безпалько О.В. Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді : теоретико-методичні основи : Монографія / О.В. Безпалько. – К. : Наук. світ, 2006. – 363 с.
2. Змеев С.И. Основы андрагогики: [учебное пособие для вузов] / С.И.Змеев. – М.: Флинта: Наука, 1999. – 152 с.
3. Козаков В.А. Психологія діяльності та навчальний менеджмент : [підручник / В.А. Козаков]. У 2-х ч. – Ч.І. Психологія суб'єкта діяльності. – К. : КНЕУ, 2000. – 243 с.

4. Овчарова Р.В. Психологическое сопровождение родительства / Р.В. Овчарова. – М. : Изд-во Ин-та психотерапии, 2003. – 319 с.
5. Словарь по социальной педагогике : [учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / сост. Л.В. Мардахаев]. – М. : Издательский центр «Академия», 2002. – 368 с.
6. Соціальна педагогіка : [навчальний посібник / А.Й. Капська, Л.І. Міщик, З.І. Зайцева та ін.] ; Нац. пед. університет ім. М.П. Драгоманова, УДЦССМ. – К.: Аспект, 2000. – 264 с.
7. Трубавіна І.М. Зміст та форми просвітницької роботи з батьками : [науково-методичні матеріали для працівників соціальних служб, учителів, соціальних педагогів, студентів педагогічних вузів] / І.М. Трубавіна. – К. : УДЦССМ, 2000. – 88 с.
8. Шакурова М.В. Методика и технология работы социального педагога : [учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / М.В. Шакурова]. – М. : Издательский центр „Академия”, 2002. – 272 с.

УДК 37.036:7.071.2

ЗМІСТ, ФОРМИ, МЕТОДИ Й ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО МУЗИКАНТА-ВИКОНАВЦЯ В ІНТЕРПРЕТАЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ

Лісун Д.В., здобувач

Київський міський педагогічний університет імені Б.Д. Грінченка

Статтю присвячено визначенню змісту, форм, методів і етапів формування творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця в інтерпретаційному процесі, а також висвітленню результатів упровадження відповідної методики в процес професійної підготовки майбутнього музиканта-виконавця в музичному вищому навчальному закладі. Зроблено висновок про ефективність розробленої методики та доцільність її упровадження в навчальний процес музичного вищого навчального закладу.

Ключові слова: творча особистість музиканта-виконавця, інтерпретаційний процес, герменевтичні вміння, професійна підготовка.

Lisun D.V. СОДЕРЖАНИЕ, ФОРМЫ, МЕТОДЫ И ЭТАПЫ ФОРМИРОВАНИЯ ТВОРЧЕСКОЙ ЛИЧНОСТИ БУДУЩЕГО МУЗЫКАНТА-ИСПОЛНИТЕЛЯ В ИНТЕРПРЕТАЦИОННОМ ПРОЦЕССЕ / Киевский городской педагогический университет имени Б.Д.Гринченко, Украина.

Статья посвящена определению содержания, форм, методов и этапов формирования творческой личности будущего музыканта-исполнителя в интерпретационном процессе, а также освещению результатов внедрения соответствующей методики в процесс профессиональной подготовки будущего музыканта-исполнителя в музыкальном высшем учебном заведении. Сделан вывод об эффективности разработанной методики и целесообразности ее внедрения в учебный процесс музыкального высшего учебного заведения.

Ключевые слова: творческая личность музыканта-исполнителя, интерпретационный процесс, герменевтические умения, профессиональная подготовка.

Lisun D.V. SUBSTANCE, FORMS, METHODS AND STAGES OF FORMING OF CREATIVE PERSONALITY OF FUTURE MUSICIAN-PERFORMER IN THE INTERPRETATING PROCESS / B.D. Grinchenko Kyiv Municipal Pedagogical University, Ukraine.

The article is devoted to the determination of substance, forms, methods and stages of forming of creative personality of future musician-performer in the interpreting process, and also to the elucidation of results of implementation of appropriate methodology in the process of professional training of future musician-performer in musical institution of higher education. The author drew a conclusion about the effectiveness of worked out methodology and the reasonability of its implementation in the learning process of musical institution of higher education.

Key words: creative personality of musician-performer, interpreting process, hermeneutical abilities, professional training.

Актуальність проблеми формування творчої особистості майбутнього музиканта-виконавця зумовлена потребами сьогодення, а також чинниками, незалежними від специфіки того чи іншого етапу розвитку суспільства й культури. Результатом процесу вивчення й розроблення проблеми творчої особистості, що перебуває у фокусі уваги багатьох дослідників у різних галузях наук, виступає вдосконалення уявлень і